CONSIDERAȚII PRIVIND HIDRONIMIA, CU REFERIRE LA STRUCTURA HIDRONIMELOR DIN DOBROGEA

Ana Marin
Universitatea *Ovidius* Constanța

Abstract*. The study refers to Zenobia, the poetic novel of Gellu Naum published in 1985, as to a significant autotext filtering most of the experimental strategies, techniques and topoi of the (neo)avant-garde(s).*

Putem considera toponimia *istoria nescrisă a unui popor, o adevărată arhivă* (Iordan, *Toponimia*, 2), în care este păstrată amintirea multor evenimente, fapte mai mult sau mai puțin importante.

Termenul hidronimie este utilizat, în cele mai multe cazuri, pentru numele de ape curgătoare mari (fluvii, râuri) şi într-o măsură mai mică pentru numele de ape stătătoare mari (lacuri, bălți), ignorându-se însă în mare parte numele apelor curgătoare sau stătătoare mici (microhidronimele) şi aproape întreaga terminologie referitoare la astfel de ape.

Am considerat hidronimele de tipul *alba, Turcii* drept hidronime compuse, ținând seama, mai ales de afirmațiile autorilor ACAR**:** *nu s-a precizat categoria cursului de apă (vale, pârâu), deoarece aceste indicații nu corespund riguros realității. De aceea s-au adoptat denumirile la nominativ, fără categorisirea cursurilor de apă, ca de exemplu: Poiana în loc de Valea Poienii, Răchita în loc de Valea Răchiții (ACAR, 11).*

Gheorghe Bolocan observă că autorii ACAR notează *Boului*, fiindule absolut indiferent că apa se cheamă *Valea Boului* sau *Pârâul Boului*. Poziția aceasta contestă sudura dintre cei doi termeni. Înțelegerea greşită a primului termen dintr-un toponim compus îşi are rădăcina în falsa interpretare a termenului al doilea (DTRO**,** I, 11).

La hidronime, în poziția de prim termen al unei structuri analitice se află un entopic (de tipul lac, pârâu, vale). În acest domeniu, ca în mai toate domeniile de activitate, un grup de cuvinte se organizează într-un sistem terminologic din care hidronimia selectează materialul de acare are nevoie. Acest câmp terminologic este numit în literatura de specialitate astfel: *terminologie entopică, terminologie geografică populară, terminologie geografică locală, terminologie geografică (românească)* (Bolocan, *Sistemul*, 205).

BDD-A3681 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 01:17:23 UTC)

Prin entopice înțelegem cuvintele care sunt în legătură cu situa-ia topografică, cu hidrografia locală, cu expunerea către soare, cu aşezările omeneşti şi cu alte fenomene geografice ale solului (Oprescu, *Observații*, 80).

Grupăm în continuare termenii hidrografici în trei categorii (cf. Bolocan, *Sistemul*, 206 - 207):

1. Termeni entopici pentru denumirea apelor curgătoare:
   a) cu debit permanent: *apă, gârlă, pârâu, potoc, răstoacă, râu, vale;*
   b) cu debit temporar (formate din ploi şi zăpezi): *jirlău (irlău), ogaş (făgaş), puhoi (povoi), râmnic, râpă, şiroi, şuvoi;*
   c) care seacă în timpul verii: *derea, friptoare, hoancă, pârâu – săc, săcătură, suhodol, vale seacă, vale secetoasă.*
2. Termeni entopici pentru denumirea unor părți sau a unor aspecte ale apelor curgătoare:
   a) locul de unde iese apa din pământ formând un pârâu: *abur, cainac, crincă, fântâneală, gâlgoi, izvor, obârşie, rovină, şipot, țâşnitură, țâțână, vână;*
   b) locul unde un izvor sau un pârâu dispare sub pământ reapărând în alt loc: *călmățui, fitel, hait, înțărcătură, nert, scufundiş, sorb;*
   c) izvoare amenajate: *adăpătoare, bârâcă, budăi, budină, buduroi, butoarcă, burtulău, cişmea, ciutură, copcă, crină, crov, fântână, gâldău, iaz, jghib, scofină, țuțur, țuțuroi, valău, vână;*
   d) firicel de apă curgătoare: *ciucurel, dereluşă, fir, potocină, şuvăț, țâțânoi.*
3. Termeni entopici pentru denumirea apelor stătătoare:
   a) o apă stătătoare, puțin adâncă, în regiune inundată, în care apa revărsată se păstrează: *baltă, băltoi, bent, iaz, japcă, japşă, prival, ştiolboacă;*
   b) gâturi lungi şi înguste umplute cu apă stătătoare: *baltă, boldoacă, crac, gârliță, iaz, sulfină, şuviță, tabie;*
   c) apă mocirloasă acoperită cu vegetație bogată şi care seacă în timpul verii: *bahnă, baltă, băltină, băltoacă, băltişte, bâltoc, cobâltău, luncă, mlaştină, mocirlă, tău;*
   d) loc băltos cu noroi: *batal, băltărie, bârâcă, măclişte, mlaştină, mocirlă, mociar, zăval;*
   e) un loc mai mic aflat pe coasta unui deal sa a unui munte: *bâlcău, iezer, lac, sfârlac, tău, zârlog.*

Dintre hidronimele dobrogene formate din două cuvinte ne-au reținut atenția în special cele care au ca prim termen al sintagmei termeni

BDD-A3681 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 01:17:23 UTC)

entopici majori, cu caracter general hidronimic, cum ar fi: *gârlă, pârâu, râu, vale* pentru ape curgătoare şi *baltă, lac* – pentru cele stătătoare.

Multe hidronime sunt la origine nume comune care, datorită unei utilizări specializate, au dobândit treptat trăsături individualizatoare. Hidronimele, chiar dacă sunt elemente care aparţin lexicului, nu pot di totuşi confundate cu termenii comuni corespunzători, deoarece ele presupun unele trăsături specifice, diferite de cele ale apelativelor, printre care funcţia de desemnare este cea mai importantă (Bureţea, *Aspecte*, 207).

Analizând modul în care s-au format toponimele româneşti, Iorgu Iordan constată mai multe categorii:

1.nume care descriu poziţia, aspectul sau altă particularitate a locului;
2.nume care au ca punct de plecare evenimente din viaţa socială a poporului român;
3.nume care păstrează amintiri despre întâmplări din trecut;
4.nume care ilustrează o anumită atitudine sau trăsătură psihică a celor ce le-au dat-o (Iordan, *Toponimia*, 17).

În analiza hidronimelor dobrogene pe care o realizăm în continuare, vom regăsi câteva din aceste categorii.

Clasificare toponimelor, oronime, zoonime, dromonime nu are motivare în plan lingvistic (DTRO, I, 5). Însă, unele grupe de toponime prezintă o corespondenţă între obiect şi denumire.

Hidronimele româneşti interesează nu numai prin aspectele vechi de limbă pe care le pot păstra mai bine decât toponimele (numele de locuri propriu-zise), dar şi prin modul în care au luat naştere (Florea, *Numele*, 69).

După obiectul de la care şi-au luat denumirea, putem distinge mai multe categorii:

1.hidronime care îşi au originea în aspectele geografice ale locurilor;
2.hidronime care exprimă diverse însuşiri ale cursurilor de apă;
3.hidronime provenite de la aşezările pe care apele le străbat sau de la munţii şi dealurile din apropiere sau de la alte locuri;
4.hidronime care reflectă realităţi istorico-sociale;
5.hidronime formate de la un antroponim;
6.hidronime create în urma unei anumite întâmplări petrecute în locurile respective (Florea, *Numele*, 70).

Vom analiza în continuare mijloacele lingvistice cu ajutorul cărora s-au format hidronimele dobrogene, în cadrul fiecărei categorii stabilite mai sus.

BDD-A3681 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 01:17:23 UTC)

1. **Hidronime care îşi au originea în aspectele geografice ale locurilor** cuprind hidronime care indică flora, fauna sau hidronime referitoare la aspecte diferite ale terenului, în special la albia şi malurile apei.

a. Numărul hidronimelor la a căror origine se află apelativele care indică vegetația de pe mal sunt numeroase. Hidronimele care indică flora pot fi alcătuite dintr-un entopic şi un substantiv aflat la cazul nominativ, singular sau plural, însoțit sau nu de un determinant (*gârla Păpădia, Lacul Pin, Lacul Plauru, Lacul Rădăcinosu Mare, Lacul Rădăcinosu Mic, Lacul Salcia)* sau dintr-un entopic de tipul *lac, pârâu, vale,* însoțit de un substantiv fie în cazul genitiv (*Lacul Papurii, Pârâul Muchei Verzi, Valea Nucilor, Valea Părului*), fie în cazul acuzativ, precedat de o prepoziție (*Lacul cu ciulini, Lacul cu Plaur*).

b. *În râuri şi pe malurile lor trăiesc multe animale sălbatice, ceea ce face ca numele lor să fie purtat de unele râuri. Numele animalelor domestice date râurilor se datorează utilizării lor frecvente în creşterea acestora (*Oros, *Note,* 244*).*

În ceea ce priveşte structura, hidronimele care indică fauna au acelaşi comportament ca şi cele care indică flora:

- entopice de tipul *gârlă, lac, pârâu* şi substantiv la cazul nominativ, singular sau plural, însoțit sau nu de determinant: *Lacul Boboc, Pârâul Cocoşul, Gârla Gotca Mică, Lacul Pelicani, Lacul Porculeț, Lacul Purcelu.*

- Entopice de tipul *lac, vale* însoțite de un substantiv la cazul nominativ sau genitiv: *Valea Cloşca, Valea Batalului, Lacul Lupilor, Lacul Porcului.*

c. Hidronimele referitoare la aspecte diferite ale terenului se pot împărți în două grupe: cele referitoare la apa propriu-zisă (la albie, la maluri, la tipul de apă din punct de vedere geografic) şi cele referitoare la terenul din apropiere.

Albia este descrisă printr-o structură constituită dintr-un entopic (vale) urmat de un substantiv (cu sau fără determinant): *Valea Căuşa Mare*, sau de un adjectiv: *Valea Adâncă.*

Aspectul fizic al malurilor reiese din hidronime ca: *Lacul Ligheneț*ul, *Lacul Nisipos, Lacul Potcoava.*

Şi în cazul hidronimelor care reflectă aspecte geografice ale terenului din apropiere, mijloacele de exprimare sunt aceleaşi ca şi în cazul primei grupe: substantiv în cazul nominativ sau genitiv, ca atribut pe lângă un

BDD-A3681 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 01:17:23 UTC)

entopic (*pârâu, vale*): *Lacul Vâlcica, Pârâul Curăturii, Pârâul Pârlita, Valea Arsă, Valea Arsurei.*

2. **Hidronimele care exprimă diverse însuşiri ale cursurilor de apă sunt denumirile cele mai proprii** (Florea, *Numele*, 72).

Însuşirile cursurilor de apă sunt numeroase şi se exprimă sau printr-un entopic însoțit de atribut adjectival, sau printr-un entopic însoțit de un adjectiv substantivizat, sau mai rar printr-un entopic urmat de un substantiv. Astfel, avem hidronime care exprimă:

- mărimea: *Valea Mare*;
- forma: *Lacul Căzănel, Lacul Lat, Lacul Lung, Lacul Rotund, Lacul Rotundu Mare, Lacul Rotundu Mic*;
- culoarea: *Lacul Alb, Pârâul Alba, Lacul Argintiu, Lacul Auriu, Lacul Negru, Lacul Roşu, Lacul Siutghiol, Lacul Verde;*
- gustul: *Lacul Sărat, Lacul Sărătura, Lacul Sărăturii;*
- nivelul, adâncimea: *Gârla Adâncă, Valea Seacă.*

3. Analizând hidronimele care provin de la aşezările pe care apele le străbat sau de la munții şi dealurile din apropiere sau de la alte locuri, trebuie să remarcăm că numai apele mici dobândesc astfel de nume, ele fiind legate, în general, numai de o aşezare, sau de o formă de relief mai importantă. Apele mari, care străbat numeroase aşezări şi forme de relief nu primesc astfel de nume, decât poate, cu totul incidental (Florea, *Numele*, 73).

Numele aşezării poate apărea ca atare în denumirea apei (*Lacul Agigea, Lacul Babadag, Râul Casimcea, Lacul Costineşti, Lacul Mangalia)* sau ca atribut substantival al entopicului: *Pârâul Tulcii, Valea ALbeştilor, Valea Nazarcea.*

În principiu, un nume de apă în *–eşti* nu poate fi închipuit fără un nume de sat în *–eşti* sau un nume de grup în *–eşti.* Chiar dacă acest condiții dispar, apa îşi păstrează numele *(*DTRO, I, 6). Din acest motiv, prezența unui hidronim terminat în *–eşti* este dovada existenței unei aşezări în *–eşti: Pârâul Băltăgeşti, Lacul Costineşti, Lacul Dulceşti, Gârla Malcoci, Lacul Mârleanu, Lacul Oltina (*Dănescu, *Dicționarul,* vol. I şi II). Există situații în care al doilea termen este un nume de sat în cazul genitiv: *Valea Albeştilor.*

Numele de ape în *–easca* sunt în totalitate preluate de la un nume de sat (*Lacul Domneasca).* Având la bază nume de sate, hidronimele sunt ulterioare numelor în *–eşti*.

Dacă numele de sate terminate în sufixul *–eni* au o temă antroponimică, hidronimele nu o pot avea, deoarece ele provin de la nume de sate.

BDD-A3681 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 01:17:23 UTC)

4. **Hidronimele care reflectă realități istorico-sociale** sunt foarte interesante, *deoarece ele pot contribui la cunoaşterea unor aspecte istorico-sociale care poate au dispărut cu timpul* (Florea, *Numele*, 73). Unele atestă prezența unor aşezări (*Gârla Satului, Valea Stâna*) sau, de exemplu, aşezarea în zonă a cerchezilor, colonizați aici de către Imperiul Otoman în jurul anului 1864 (Arbore, *Însemnări*, 505): *Râul Slava Cercheză*.

5. Hidronimele formate de la un antroponim prezintă o situație specială. În toponimia românească există un număr foarte mare de localități, multe dintre ele foarte vechi, care au la bază un antroponim. Vechimea şi productivitatea acestui procedeu sunt confirmate şi de *existența unui sufix specializat –eşti (sg. –esc*) (Oros, *Note*, 245).

Numărul hidronimelor din această categorie este mic, deoarece dacă un sat poate fi proprietatea unei persoane sau poate fi întemeiat de către acea persoană, urmând apoi să-i poarte numele, apele, curgând pe distanțe mari, au fost considerate dintotdeauna proprietate tuturor, a obştei.

Din acest motiv, hidronimele provenite de la antroponime caracterizează numai apele mici, care eventual, traversează proprietatea unei persoane. *Proveniența hidronimului de la un nume de persoană nu indică, însă, întotdeauna un raport de proprietate (*Florea, *Numele*, 74). Hidronimul poate fi determinat uneori numai de locul din care izvorăşte apa sau chiar locul de vărsare, de faptul că în vecinătatea acestora se află proprietatea unei persoane.

În acest caz, hidronimul poate fi compus dintr-un entopic (lac) şi un antroponim în cazul nominativ (*Lacul Andronic, Lacul Averian, Lacul Chiril, Lacul Gherasim, Lacul Grigore, Lacul Iacob, Lacul Marcu, Lacul Martin, Lacul Simion)* sau dintr-un entopic (*gârlă, lac, vale)* şi un antroponim în cazul genitiv: *Gârla lui Comarnițchi, Lacul lui Matei, Lacul Răducului, Valea lui Iancu.* Foarte rar, în structura unui hidronim intră atât prenumele, cât şi numele de familie, pentru mai multă precizie: *Gârla lui Mihai Giosană.* La baza unui hidronim poate sta şi un nume referitor la o persoană; în acest caz, numele respectiv nu mai apare singur, ci ca atribut substantival: *Lacul Moşului.*

O grupă aparte o constituie aceea a hidronimelor care indică originea etnică: *Gârla Rusu, Lacul Tătaru.* Unele pot fi formate de la îndeletniciri ale oamenilor: *Lacul Văcaru, Lacul Vătafu.*

6. **Hidronimele create în urma unei anumite întâmplări petrecute în locurile respective** sunt cel mai puțin legate de ape sau de locuri, deoarece sunt determinate de diverse întâmplări: *Lacul Techirghiol.*

BDD-A3681 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 01:17:23 UTC)

Analizând modul lor de formare, remarcăm faptul că hidronimele au o structură analitică. Acestea se pot clasifica, în funcție de natura primului termen, în două categorii:

- structuri analitice în care primul termen este un apelativ;
- structuri analitice în care primul termen este un toponim.

Hidronimele analitice se pot forma în modul următor (cf. DTRO, I, 11):

I. Un anumit obiect este raportat la un alt obiect. Această raportare poate avea următoarea semnificație: obiectul X aparține teritoriului obiectului Y. Este vorba, în general, de numele unor ape care aparțin teritorial unor anumite sate: *Valea Albeştilor.*

II. Obiectul poate fi raportat la posesorul său. În această categorie se încadrează hidronimele formate din substantiv + substantiv, nume de persoană, în cazul genitiv singular. Nu se poate preciza însă, în toate cazurile, dacă este vorba despre un antroponim, un toponim sau un nume comun. Cea mai clară structură, care nu creează nici un echivoc, este cea formată cu articolul hotărât proclitic *lui*. Această structură este foarte frecventă în microtoponimie: *Gârla lui Comarnițchi, Gârla lui Mihai Giosană, Lacul lui Gavrilă, Valea lui Iancu.*

Conform DTRO (I, 13-14), putem grupa materialul hidronimic în funcție de natura celui de-al doilea termen al hidronimului analitic pe baza unor criterii lexico-gramaticale după schema următoare:

I. Apelativ + antroponim:

a) antroponim în cazul nominativ: *Gârla Alioşa, gârla Grigore;*

b) antroponim, genul masculin, în cazul genitiv singular, cu articolul enclitic: *Lacul Răducului;*

c) antroponim, genul masculin, în cazul genitiv singular, cu articolul proclitic: *Gârla lui Comarnițchi, Lacul lui Gavrilă, Lacul lui Matei, Valea lui Iancu;*

d) antroponim, genul feminin, în cazul genitiv singular: *Pârâul Zenoviei.*

II. Apelativ + toponim:

a) toponim în cazul nominativ: *Pârâul Băltăgeşti, Lacul Oltina, Pârâul Săcele, Pârâul Siminoc;*

b) toponim, genul feminin, în cazul genitiv singular: *Pârâul Tulcii*;

c) toponim în cazul genitiv plural: *Valea Albeştilor*.

III. Apelativ + apelativ

a. apelativ în cazul nominativ: *Valea Cloşca, Valea Crucea, Valea Stâna*;

b. apelativ, genul masculin sau neutru, în cazul genitiv singular: *Valea Batalului, Valea Cotului, Valea Părului*;

BDD-A3681 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 01:17:23 UTC)

c. apelativ, genul feminin, în cazul genitiv singular: *Pârâul Curăturii, Valea Arsurei*;

d. apelativ în cazul genitiv plural: *Valea Cişmelelor, Valea Nucilor*.

IV. Apelativ + adjectiv (fără articol adjectival): *Gârla Adâncă, Gârla Întreruptă, Gârla Uscată, Valea Adâncă, Valea Seacă*.

V. Apelativ + prepoziție + substantiv: *Lacul cu butaci, Lacul cu ciulini, Lacul cu cotețe, Lacul cu Plaur*.

Tot în categoria hidronimelor analitice intră şi cele formate din trei termeni, ultimul fiind un adjectiv (destul de numeroase):

Lacul Bisargicu Lung – Lacul Bisargicu Mare – Lacul Bisargicu Mic

Râul Cartalul Mare – Râul Cartalul Mic
Lacul Cărpănosu Mare - Lacul Cărpănosu Mic
Lacul Cuzmițu Adânc - Lacul Cuzmițu Lat - Lacul Cuzmițu Mare
Lacul Leahova Mare - Lacul Leahova Mică
Lacul Limanețu Mare - Lacul Limanețu Mic
Lacul Rădăcinosu Mare - Lacul Rădăcinosu Mic
Lacul Rotundu Mare - Lacul Rotundu Mic
Lacul Şerbănoiu Mare - Lacul Şerbănoiu Mic
Lacul Tătaru Mare - Lacul Tătaru Mic

Datorită modului în care se formează majoritatea hidronimelor dobrogene nu am identificat multe forme flexionare. În general, o singură unitate, fie substantivă, fie adjectiv, *se fixează ca nume topic sub forma lui obişnuită, fără vreo modificare de ordin flexionar* (Iordan, *Toponimia*, 378).

Încercăm în continuare o analiză morfologică a hidronimelor având în vedere categoriile gramaticale ale genului şi numărului.

Hidronimele se opun antroponimelor şi zoonimelor prin *destinația fucției lor denominative şi individualizatoare; specificul denominativ al toponimelor se reflectă în manifestarea categoriilor gramaticale în general, a genului în special* (Tomescu, *Gramatica*, 67).

La hidronime se anulează funcția genului gramatical de exprimare a distincției de sex.

Seria de trăsături semantice ale clasei de obiecte denumite şi individualizate de hidronime este următoarea: [-animat] [-persoană] [-sex]. Aşadar, categoria gramaticală a genului la hidronime se manifestă în afara oricăror determinări de ordin semantic.

BDD-A3681 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 01:17:23 UTC)

Prezența categoriei genului gramatical la hidronime este justificată *numai din punct de vedere al funcției genului de clasificator al formelor* (Tomescu, *Gramatica*, 67).

Stabilirea valorilor de gen nonfeminin (masculin şi neutru) se poate realiza numai prin mijloace contextuale.

Valoarea de gen masculin sau neutru se stabileşte cu ajutorul contextului de plural (*aceşti*), iar valoarea de gen feminin – cu ajutorul contextului de singular (*această*).

Selectarea valorii de neutru de către hidronimele nonfeminine poate fe explicată prin *relațiile pe care orice nume propriu le stabileşte cu numele comun al obiectului denotat. (Într-un mod asemănător se stabileşte şi opoziția masculin / feminin a numelor proprii de persoană)* (Tomescu, *Gramatica*, 74).

Numele comune ale obiectelor denotate şi individualizate de hidronime sunt de genul feminin (*baltă, gârlă, vale*) şi neutru (*lac, pârâu, râu*).

Analizând tipurile de compunere a hidronimelor se observă că termenul de bază este un entopic. Ca şi la substantivele comune compuse, termenul de bază al unui hidronim, entopicul, *imprimă valoarea de gen* (Tomescu, *Gramatica*, 74).

Din materialul analizat rezultă că la hidronimele compuse cu apelativ, termenul de bază este un entopic cu valoarea de gen feminin (*gârlă, vale*): *Gârla lui Comarnițchi, Gârla lui Mihai Giosană, Valea Arsă, Valea Dogarului* sau cu valoarea de gen (*lac*): *Lacul lui Gavrilă, Lacul lui Matei*.

În concluzie, valoarea de gen a unui hidronim compus având ca termen de bază un apelativ se stabileşte între feminin şi neutru. Distribuția cu determinanți confirmă selectarea valorii de gen a compusului, în funcție de termenul de bază:

- feminine: *Gârla Peritеasca Mică, Valea Arsă, Valea Seacă*;
- neutru: *Lacul Cuzminţu Adânc, Lacul Limanețu Mic, Lacul Zătonu Mic*.

În limba română, numele proprii au fie numai formă de singular, fie numai de plural. Forma de plural nu corespunde unei semnificații de plural (o mulțime de obiecte de acelaşi fel). Numele proprii nu au flexiune de număr, ci numai o formă de număr, fie de singular, fie de plural (Brâncuş, Saramandu, *Gramatica*, 12).

În lucrările de toponimie, opoziția de număr a fost discutată doar ca o posibilitate caracteristică pentru această clasă onomastică de a include în forma numelui aspecte flexionare de număr ale unor apelative sau nume de persoane – *pluralele etimologice* (Tomescu, *Gramatica*, 126).

BDD-A3681 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 01:17:23 UTC)

Dacă avem în vedere al doilea termen, pentru o mare parte a hidronimelor analizate se constată generalizarea formei de singular care nu prezintă o formă opusă de număr. Majoritatea hidronimelor dobrogene se manifestă la nivel funcțional prin imobilitate în singular.

Din punct de vedere etimologic, hidronimelor studiate, se prezintă, în mare măsură, sub forma de singular: *Pârâul Alba, Lacul Belciug, Râul Crişan, Lacul Fudulu, Lacul Galița, Pârâul Straja, Lacul Zmeica*.

Din punct de vedere sintactic, hidronimele dobrogene analizate prezintă un interes redus, datorită faptului că unele sunt formate din termeni aflați în cazul nominativ, iar altele sunt compuse din entopic + determinant (care are funcția sintactică de atribut).

Derivarea

Hidronimele de tipul *Valea Albeştilor, Pârâul Băltăgeşti, Râul Dunăreni, Lacul Hagieni, Lacul Nuntaşi, Lacul Plopeni* nu sunt derivate, deoarece aceste nume au fost preluate de la nume de sate, acestea din urmă fiind cele care s-au format prin derivare cu sufixele *–aşi*, *-eni*, *-eşti*. Am identificat însă câteva hidronime derivate de la adjective cu sufixul *–os*: *Lacul Nisipos, Lacul Rădăcinos*.

Forma diminutivală a unui termen este folosită ca mijloc de diferențiere lingvistică, pentru a fi înlăturate anumite confuzii. Această nevoie de exactitate, de claritate se vădeşte în mod deosebit în toponimie (şi implicit în hidronimie), deoarece în acest domeniu se pot produce cu multă uşurință omonimii care *din cauza materialului lingvistic mai puțin bogat în comparație cu al lexicului propriu-zis […] pot avea urmări mai supărătoare decât în domeniul vorbirii curente* (Iordan, *Toponimia*, 446).

Analizăm în continuare formațiile diminutivale întâlnite în materialul cercetat (aprox. 325 de hidronime).

Există două tipuri de diminutive:

a) diminutivele propriu-zise – atunci când în aceeaşi regiune sunt prezente ambele forme ale hidronimului respectiv, diminutivul alături de primitivul lui:

primitiv	- derivat
Lacul Isacov	*- Lacul Isăcel*
Lacul Lung	*- Lacul Lunguleț*
Lacul Porcului	*- Lacul Purcelu*
	Lacul Porculeț
Lacul Puiu	*- Lacul Puiuleț*
Lacul Roşu	*- Lacul Roşuleț*

BDD-A3681 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 01:17:23 UTC)

Lacul Văcaru - Lacul Văcărel

b) În materialul analizat am întâlnit câteva situații în care nu am putut identifica primitivul hidronimului diminutival. Putem presupune fie că hidronimul primitiv a existat dar a dispărut, fie că oamenii din zona respectivă au folosit, din diverse motive, un apelativ cu forma lui diminutivală: *Lacul Căzănel, Gârla Frățioru, Lacul Lighenuțul, Lacul Răduculeț, Lacul Răducului*.

Pentru a se face distincție între numele identice ale unor ape diferite s-au adăugat diferite determinative, înlăturându-se în acest fel omonimia. Funcția determinativului respectiv este de a indica despre care variantă din totalul de variante identice este vorba.

Se disting două tipuri de determinative: eterogene şi omogene (Sala, *Determinative*, 62).

I. *Determinativele eterogene* au funcția de a individualiza un determinat dintr-un număr mare de variante, apărând, în special, în combinație cu determinați formați din termeni entopici (*gârla, lac, pârâul, vale*): *Gârla lui Comarnițchi, Gârla lui Mihai Giosană, Lacul lui Matei, Pârâul Tulcii, Valea Adâncă, Valea Albeştilor, Valea Arsă, Valea Batalului, Valea Cişmelelor, Valea Cloşca, Valea Cotului, Valea Crucea, Valea Dogarului, Valea lui Iancu, Valea Nazarcea, Valea Nucilor, Valea Părului, Valea Seacă*.

Se poate constata că există deosebiri între determinativele din punctul de vedere al modului în care acestea individualizează determinatul pe care îl însoțesc (Sala, *Determinative*, 63).

Dacă realizăm o clasificare a determinativelor eterogene remarcăm câteva tipuri de individualizare a determinativului:

a) gradul cel mai înalt de individualizare îl au toponimicele folosite ca determinative pe lângă un entopic: *Pârâul Tulcii, Valea Albeştilor, Valea Nazarcea*. Aceste toponimice care funcționează ca determinative oferă indicații exacte în legătură cu localizarea apei curgătoare sau stătătoare respective.

b) Un grad mediu de individualizare prezintă determinativele eterogene constituite din antroponime, de tipul: *Gârla lui Comarnițchi, Gârla lui Mihai Giosană, Lacul lui Matei, Valea lui Iancu.* În acest caz, individualizarea nu are valoare maximă, ca în exemplele discutate la punctul a), deoarece determinativele *lui Comarnițchi, lui Iancu, lui Matei, lui Mihai Giosană* nu indică localizarea în spațiu a determinantului pe care îl însoțesc. Acest determinativ antroponim aduce o precizare destul de impotantă, deoarece din numărul mare de variante care conțin determinatele *gârlă, lac, pârâu*, sunt astfel individualizate numai acelea care au determinative antroponime.

BDD-A3681 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 01:17:23 UTC)

c) individualizarea cea mai slabă o conferă determinativele eterogene de tipul *Adâncă, Arsă, Părului, Seacă* în hidronimele *Valea Adâncă, Valea Arsă, Valea Părului, Valea Seacă*.

Aceste determinative sunt substantive sau adjective care aparțin lexicului uzual. Individualizarea propusă prin aceste determinative nu este prea mare, datorită numărului ridicat al determinativelor de acest fel şi faptului că avem a face cu substantive comune şi adjective care pot intra în foarte multe combinații.

Determinativele eterogene din această categorie pot fi repartizate în câteva grupe, având în vedere conținutul exprimat. Pot indica nivelul (*Valea Adâncă, Valea Seacă),* natura terenului (*Pârâul Curăturii, Valea Arsă, Valea Părului).*

II. *Determinativele omogene* sunt cele care *intră în perechi sau triplete* (**Sala**, *Determinative*, 64) de felul următor: *Lacul Bisargicu Lung – Lacul Bisargicu Mare – Lacul Bisargicu Mic, Râul Cartalul Mare - Râul Cartalul Mic, Lacul Cărpănosul Mare – Lacul Cărpănosul Mic, Lacul Cuzminţu Adânc – Lacul Cuzminţu Lat – Lacul Cuzminți Mare, Lacul Limanețu Mare – Lacul Limanețul Mic*. Aceste determinative fac distincție între două sau trei ape (curgătoare sau stătătoare) cu acelaşi nume.

Comparativ cu determinativele eterogene, determinativele omogene nu sunt atât de variate. Am identificat determinative omogene duale (*mare – mic*) – acestea sunt cele mai numeroase – şi ternare (*adânc – lat – mare, lung – mare – mic*) – doar două exemple. Acestea sunt determinative omogene cantitativ.

Opoziția se realizează între doi sau trei termeni: *Lacul Obretinu Mare – Lacul Obretinu Mic, Gârla Peritеasca Mare - Gârla Peritеasca Mică, Lacul Şerbănoiu Mare – Lacul Şerbănoiu Mic, Lacul Zătonu Mare – Lacul Zătonul Mic, Lacul Bisargicu Lung - Lacul Bisargicu Mic*.

Cea mai importantă deosebire dintre determinativele eterogene şi determinativele omogene constă în faptul că un determinativ eterogen precizează o variantă dintr-o mulțime mare de variante (ex. *Adâncă* indică o variantă dintr-un număr mare de variante de tipul *Valea Adâncă, Valea Arsă, Valea Cişmelelor, Valea Roştilor, Valea Seacă, Valea Stână)*, în timp un determinativ omogen precizează o variantă din două sau trei (ex. Mare indică o variantă o variantă din două sau trei: *Bisargicu Mare - Lacul Bisargicu Mic - Bisargicu Lung, Lacul Cuzminţu Adânc – Lacul Cuzminţu Lat – Lacul Cuzminți Mare, Lacul Leahova Mare - Lacul Leahova Mică).*

BDD-A3681 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 01:17:23 UTC)

Individualizarea unui hidronim se poate realiza astfel: determinat sărac în informație + determinativ bogat în informație (*Valea Albeştilor*).

Spre deosebire de apelative, toponimele (în care se include şi hidronimele) *deţin o poziţie specială în sistemul limbii* […]. *Multe* […] *nu au nici număr, nici toate formele cazuale* (Sala, *Probleme*, 172).

Primul termen al structurilor analitice care formează hidrominele dobrogene analizate, reprezentat de unul dintre entopicele *gârlă*, *pârâu*, *vale* (pentru ape curgătoare), *lac* (pentru ape stătătoare), este latin – *lac, vale*, autohton – *pârâu* sau slav (bulgar) – *gârlă*. De asemenea, toate determinativele calificative (*adâncă, lat lung, mare, mic, seacă*) *ale tipului entopic + adjectiv sau participiu cu valoare adjectivală sunt de origine latină* (Bureţea, *Consideraţii*, 552).

Tipurile de structură a hidronimelor dobrogene analizate pot fi încadrate în tipurile generale de structură a toponimelor româneşti constituite dintr-un grup de cuvinte (entopic + determinant).

Concluziile care se desprind din cercetarea întreprinsă sunt următoarele:

- în funcție de modul în care s-au format, hidronimele dobrogene pot fi clasificate în mai multe categorii: hidronime care îşi au originea în aspectele geografice ale locurilor, hidronime care indică diverse însuşiri ale cursurilor de apă, hidronime provenite de la aşezările pe care apele le străbat sau de la munții şi dealurile din apropriere sau de la alte locuri, hidronime care reflectă realitățile istorico-sociale, hidronime formate de la un antroponim, hidronime apărute în urma unei anumite întâmplări petrecute în locurile respective;
- unele dintre aceste categorii sunt reprezentate de mai multe hidronime decât altele. Cele mai numeroase sunt hidronimele care indică diferite aspecte geografice ale locurilor sau caracteristici ale apelor. Am remarcat că hidronimele care provin de la aşezări, dealuri sau alte locuri pe care apele le străbat sau pe lângă care se află, hidronimele create în urma unei anumite întâmplări petrecute în locurile respective sunt mai puțin numeroase;
- materialul hidronimic poate fi grupat în funcție de natura celui de-al doilea termen al structurii analitice, pe baza unor criterii lexico-gramaticale astfel: apelativ+antroponim, apelativ+toponim, apelativ+adjectiv (fără articol adjectival), apelativ+prepoziție+substantiv;
- datorită modalității de formare a hidronimelor dobrogene, nu am identificat multe forme flexionare;

BDD-A3681 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 01:17:23 UTC)

- valoare de gen a unui hidronim se stabileşte între feminin şi neutru, fiind confirmată de distribuția cu determinanți;
- formațiile diminutivale întâlnite în materialul analizat ilustrează două situații: prima, când în aceeaşi regiune ambele forme ale hidronimului respectiv, diminutivul alături de primitiv, şi a doua, când nu poate fi identificat primitivul hidronimului diminutival;
- pentru a distinge numele identice ale unor diferite s-au adăugat diferite determinative, acestea având aşadar rolul de a indica despre care variantă din totalul de variante identice este vorba. Se pot distinge două tipuri de determinative: eterogene şi omogene. Determinativele eterogene se împart în trei categorii în funcție de gradul de individualizare a determinativului. Determinativele omogene nu sunt aşa de variate ca cele eterogene şi pot fi de două feluri, duale şi ternare.

BIBLIOGRAFIE:

ACAR	*Atlasul Cadastrului Apelor din România,* Bucureşti, 1964.
Arbore, *Însemnări,*	Arbore, Alex P., *Câteva însemnări asupra cerchezilor, grecilor şi arabilor din Dobrogea,* în Analele Dobrogei, III, nr. 4, 1922, Constanța, 504-507.
Bolocan, *Sistemul,*	Bolocan, Gh., *Sistemul entopic al limbii române şi rolul lui în toponimie,* în LR, XXV, nr. 2, 1976, 205-208.
Brâncuş, Saramandu, *Gramatica,*	Brâncuş, Grigore, Saramandu, Manuela, *Gramatica limbii române. Morfologia,* Bucureşti
Burețea, *Considerații,*	Burețea, Emilian N., *Considerații asupra hidronimiei din Vâlcea,* în LR, XXVI, nr. 5, 1977, 541 – 553.
Burețea, *Aspecte,*	Burețea, Emilian N., *Unele aspecte ale relației dintre toponimic şi apelativ în toponimia din Oltenia,* în LR, XXIV, nr. 3, 1975, 207-214.
DTRO	*Dicționarul toponimic al României. Oltenia,* vol. 1, Craiova, 1993, volumul al II-lea, Craiova, 1995.

BDD-A3681 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 01:17:23 UTC)

Florea, *Numele*,	Florea, Viorica, *Cum au luat naştere numele româneşti de ape*, în LST, Bucureşti, 1975.
Iordan, *Toponimia*,	Iordan, Iorgu, *Toponimia românească*, Bucureşti, 1963.
Oprescu, *Observații*,	Oprescu, Anton, *Observații asupra toponimiei populare*, în *Geopolitica şi geoistorica*, II, 1942, 80-81.
Oros, *Note*,	Oros, Marius, *Cu privire la unele determinative din toponimia românească*, în LR, XII, nr. 1, 1964, 62-69.
Sala, *Determinative*,	Sala Marius, *Cu privire la unele determinative din toponimia românească*, în LR, XII, nr. 1, 1964, 62-69.
Sala, *Probleme*,	Sala Marius, *Probleme de toponimie (II)*, în LR, XIII, nr. 2, 1964, 169-173.
Tomescu, *Gramatica*,	*Gramatica numelor proprii în limba română*, Bucureşti, 1998.

BDD-A3681 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 01:17:23 UTC)